

## **РОЛЬ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ У ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**Пчеліна Оксана Василівна,**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків, Україна

Проведення досудового розслідування злочинів у сфері службової діяльності є складним і трудомістким процесом, який обумовлюється насамперед механізмом учинення названої категорії кримінальних правопорушень. Зокрема, для останнього характерним є використання злочинцем службових повноважень, авторитетності займаної посади, наявних корумпованих зв'язків; технологізація злочинної діяльності; вжиття заходів, спрямованих на протидію розслідуванню, тощо. Відповідно в більшості випадків розслідувати злочини у сфері службової діяльності неможливо без проведення комплексу слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів. Такі комплекси прийнято іменувати тактичними операціями. З урахуванням зазначеного вважаємо актуальним питання про тактичні операції при розслідуванні злочинів у сфері службової діяльності.

Тактичні операції дозволяють оптимізувати кримінальне провадження. Адже, як вірно зазначає В. М. Шевчук, у процесі кримінального провадження постають завдання пізнавального, процесуального, кримінально-правового, організаційного, тактико-психологічного, матеріально-технічного характеру, котрі мають різний ступінь спільності, різний характер, мету та засоби їх вирішення. Серед таких засобів важливе місце посідають й тактичні операції [1, с. 7]. Разом із тим, тактичні операції застосовуються тільки за необхідності й обґрунтованості такої доцільності. Тобто варто правильно й у повному обсязі аналізувати ситуацію, що склалася, тактичні завдання, що підлягають вирішенню, під час розслідування злочину, у тому числі й у сфері службової діяльності. Адже чимало завдань розкриття та розслідування злочинів вирішуються в ході проведення одиничних заходів [2, с. 185-192].

У зв'язку із зазначеним можна вказати, що тактичні операції під час розслідування будь-якого злочину застосовуються як засоби вирішення проміжних тактичних завдань, обумовлених конкретною слідчою ситуацією, у випадку неможливості цього зробити шляхом проведення одиничних слідчих (розшукових) дій або інших заходів. При цьому зміст тактичної операції для кожного конкретного випадку з розслідування злочину буде індивідуальним, оскільки комплекс заходів буде варіюватися. Криміналістична наука формує типові тактичні операції для окремих видів, груп злочинів. Однак моделі таких операцій є орієнтовними для слідчого (детектива), оперативного працівника, прокурора. Тобто типові тактичні операції є своєрідними варіантами поведінки слідчого під час розслідування конкретного злочину, які можуть видозмінюватися з урахуванням наявної вихідної інформації. Водночас запропоновані типові тактичні операції не є нормативною лінією поведінки особи, котра провадить досудове розслідування. Вони є рекомендаціями типізованого характеру, що розробляються у відповідності до певного різновиду методик, максимально “прив’язані” до типових слідчих ситуацій і витікають із конкретних тактичних завдань. Вони є прототипом певного виду діяльності. До того ж тактичні операції є однією із форм адаптації наукових розробок до їх практичної реалізації під час розслідування конкретного кримінального правопорушення. Все це беззаперечно вказує на важливу методичну функцію тактичних операцій [3, с. 181, 194-195; 4, с. 36; 5, с. 455; 6, с. 85].

Під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності слідчий повинен усвідомлювати, що вказані злочини часто вчиняються у співучасті й сукупно. Більше того, злочинці нерідко вживають заходів, націлених на протидію виявленню й розслідуванню вказаної категорії злочинів. Як приклад, це звернення до знайомих високопосадовців, працівників правоохоронних органів за підтримкою, за “ненадання ходу справі”, підкуп свідків, інших суб’єктів кримінального провадження, пошкодження чи знищення речових доказів тощо. Відповідно розслідування злочинів у сфері службової діяльності здійснюється в умовах інформаційної недостатності, протидії, а інколи й умовах

відкритого протистояння між працівниками органів Національної поліції, прокуратури, Національного антикорупційного бюро України, суддями та злочинцем, його “покривальниками”. Слідчий повинен організувати процес розслідування таким чином, щоб в найкоротші строки виявити всі епізоди злочинної діяльності, всіх співучасників, встановити розмір завданих збитків, забезпечити їх відшкодування, не допустити протидії, а в разі вжиття заходів, спрямованих на перешкоджання кримінальному провадженню, – подолати їх. Тобто назване є нічим іншим, як проміжними тактичними завданнями на шляху встановлення об’єктивної істини по справі. Причому ці завдання потребують комплексного вирішення, оскільки поодинокі заходи не дадуть очікуваного результату. Зокрема, для розслідування злочинів у сфері службової діяльності характерними типовими тактичними операціями є “Виявлення епізодів”, “Встановлення очевидців”, “Пошук і збереження документів”, “Встановлення співучасників”, “Подолання протидії”, “Пошук майна”, “Розшук злочинця”, “Затримання злочинця” та інші. Акцентуємо увагу на відсутність розробок типових тактичних операцій для злочинів у сфері службової діяльності як групи злочинів. Натомість можна зустріти формування типових тактичних операцій для окремих видів злочинів у сфері службової діяльності – привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; шахрайства; зловживання владою або службовим становищем; отримання неправомірної вигоди; незаконного збагачення тощо. Разом із тим, питання про типові тактичні операції під час розслідування вказаних злочинів висвітлювалися згідно з положеннями нині недіючого кримінально-процесуального законодавства.

Тому вважаємо за необхідне сформулювати типові тактичні операції для групової методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності з урахуванням, по-перше, положень чинного кримінального процесуального законодавства, по-друге, особливостей сфери службової діяльності, типових способів їх учинення, в тому числі технологій злочинної діяльності, особливостей особи злочинця, слідової картини, а також, по-третє, типових

слідчих ситуацій, у яких провадиться досудове розслідування згаданої категорії злочинів, і тактичних завдань, що підлягають вирішенню за таких умов. Причому варто вказати на їх цілісний вплив на формування тактичних операцій. Це означає, що згадані фактори повинні враховуватися одночасно й паралельно, а не відокремлено один від одного.

Отже, вказаний напрямок дослідження є перспективним і виправданим, оскільки відповідає потребам правоохоронних органів у рекомендаціях з вибору, правильної організації та проведення тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності.

### **Література:**

1. Шевчук В. М. Значення тактичних завдань для формування тактичних операцій / В. М. Шевчук // Юридична наука. – 2014. – № 3. – С. 7-16.
2. Шепітько В. Ю. Організаційно-тактичні засоби: поняття та значення / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2009. – Вип. 18. – С. 185-192.
3. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : [монографія] / В. Ю. Шепітько. – Х. : Харків юридичний, 2007. – 432 с.
4. Журавель В. А. Тактичні операції в системі криміналістичних засобів протидії злочинності / В. А. Журавель // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук., практич. матер. – Х. : Право, 2006. – Вип. 6. – С. 30-36.
5. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М., 1997. – 569 с.
6. Шевчук В. Проблемы формирования и применения типовых тактических операций в криминалистике / В. Шевчук // *Legea și Viata*. – 2015. – OSTOMBRIE. – С. 85-89.